

„Teologie svatosti“ podle Jana Pavla II. představuje z hlediska současné spirituální teologie významné téma, které rozhodně není spojeno pouze s pontifikátem polského papeže, značný prostor „teologii svatosti“ věnuje v řadě svých promluv a textů také papež František. Kolegyně Bušková se pokouší propojit pojetí svatosti podle Jana Pavla s perspektivou Druhého Vatikána a jeho konceptem *aggiornamenta* a návratu k pramenům. Její základní tezí v tomto smyslu je, že svatost, jak ji nacházíme v dokumentech Druhého Vatikána i papeže Jana Pavla II., lze chápat jako spojení křesťana s Kristem v Duchu svatém a toto spojení se realizuje v prostředí církve.

Kolegyně Bušková si ve svém projektu klade důležité otázky: 27 let pontifikátu polského papeže skutečně hluboce ovlivnilo katolickou církev, hlubokou stopu zanechal bezpočet kanonizačních procesů, jež byly za jeho života završeny. Právě důraz na počet a charakter nových světců jako svědků následování Krista (mezi které se posléze zařadil sám Jan Pavel II.) jsou však jedním z důvodů, proč má smysl se ptát, jakou vizi svatosti a její role v církvi tím papež chtěl podpořit.

Autorka dizertace tuto vizi rekonstruuje jednak na základě údajů, které jí poskytuje linie životního příběhu Jana Pavla II. a jednak na základě několika význačných dokumentů, které vznikly za pontifikátu polského papeže a které obsahují důležité vymezení toho, co posléze utváří „teologii svatosti“ v pokoncilním pojetí. Spojujícím prvkem přitom je důraz na christologický a pneumatologický charakter svatosti. Kolegyně Bušková přitom čerpá ze studií, které v této oblasti již byly publikovány.

Výhradu bych měla k metodologii práce, která je podle mého názoru v práci z větší části spíše implicitní a konkrétní postup ne vždy pomáhá jasně směřovat k naplnění hlavního cíle celého projektu. V úvodu, který popisuje práci s prameny a zvolenou metodu, o metodě vlastně vůbec není řeč: autorka ovšem správně vymezuje pole svého zájmu, tj. pojetí svatosti v římskokatolické tradici a že se zaměří na pojetí svatosti, které najdeme v dokumentech Druhého Vatikána a v „životě a spiritualitě“ a v magisteriu papeže Jana Pavla II. Zmiňuje také, že práce patří do spirituální teologie, která studuje „duchovní život jako osobní vztah s Bohem“, proto ji bude zajímat, jak se konkrétně uskutečňuje „spojení lidské osoby s Bohem v Kristu“ – to však ještě nestačí k tomu, abychom porozuměli, kterou z metod typických pro spirituální teologii, autorka upřednostnila. Překvapivě se pak k metodě vrací na začátku první kapitoly, aby obhájila použitou hagiografickou perspektivu v této části. Problém (podle mého názoru) tu vzniká ze snahy zkombinovat Altrichtrovo a Kohutovo vymezení spirituální teologie a základních pojmů, protože jde o dva dost odlišné přístupy, které nejsou vždy zcela kompatibilní, mnohem jednodušší by bylo opřít se pouze o Kohutovu perspektivu, která dobře zachycuje stále ještě aktuální stav oboru a podle mě je i metodologicky jasnější a přístupnější. Až v závěru úvodu k první kapitole autorka zmíní, že v ní bude postupovat na základě deduktivní metody a bude hledat odpověď na otázky po tom, jak Jan Pavel II. usiloval o následování Krista na cestě svatosti.

Metodologicky také není v textu zcela jasně zdůvodněný poněkud překvapivý přechod od předchozího pojednání o životě Jana Pavla II. (a otázek vyřčených na konci úvodu) k tématu kanonizačních procesů. Téma světců a jejich kanonizace k Janu Pavlovi samozřejmě patří, ale z hlediska významu ve spirituální teologii (která pracuje s biblickým základem, tj. s tím, že veškerá svatost odvozená od Boží svatosti), je její právní regulace (kanonizační proces) opravdu až odvozená. Domnívám se, že pokud by autorka zaměřila svoji pozornost nejprve na biblické pojetí svatosti a odtud teprve přešla k novodobým svědkům svatosti, lépe by se jí v této i v navazujících kapitolách propojil teologický základ svatosti a snad by se jí podařilo originálně opět především teologicky prohloubit odpověď na otázku po tom, proč Jan Pavel II. tolik trval na „viditelné svatosti“ – Walshovy a Deloosovy studie se totiž zdají (podle toho, co z nich autorka dizertace vytěžila a předkládá ve svém textu) interpretovat získaná data především v perspektivě církevních dějin a sociologického přístupu. Podobně by textu prospělo, kdyby autorka měla možnost dál zkoumat některé důležité spirituálně-teologické motivy ze života Jana Pavla II. jako je například motiv odpuštění, kterému je věnován jeden odstavec uvnitř jinak velmi pěkně zpracované geneze mariánských motivů ve spiritualitě polského papeže.

Druhá kapitola, která se věnuje motivům, jež pro naše porozumění svatosti nabízí texty Druhého vatikánského koncilu, z níž pak vychází i Jan Pavel II., je zpracována jasně a přehledně. Respektive ta část, která se věnuje koncilu, je zřejmá, co však není zcela srozumitelné, je přechod na s. 37 od interpretace koncilních textů k sémantické analýze pojmu svatost, která se soustředí především na etymologii a naopak podstatné významy pojmu (jako je například trojí typ svatosti, s nímž se setkáváme už na půdě starozákonních textů) jsou uvedeny pouze v poznámce pod čarou. Kdyby tyto významy byly od počátku vyzdvíženy, mohly by napomoci porozumět právě christologickému obsahu svatosti, který je pro Jana Pavla II. tak příznačný (viz text dizertace na s. 38n). V textu se tak setkáváme s odkazem na biblické pojetí svatosti, aniž bychom v něm ale našli hlouběji vyjádřeny obsahy starozákonní a novozákonní zkušenosti s Boží svatostí.

Autorce se podařilo dobře zformulovat christologickou dimenzi svatosti, jak se posléze objevila v koncilních dokumentech (jako celková orientace lidského života ke Kristu). Všimá si také typického koncilního propojení christologie s antropologií, které přináší chápání svatosti jako dovršení lidského života (právě díky následování Krista). Právě v této podkapitole se možná objevuje až příliš otázek, na které není možné přinést dostatečně propracovanou odpověď na ploše jedné dizertace (zda se naše dnešní chápání svatosti liší od koncilního pojetí, jak můžeme svatost přiblížit současné lidské zkušenosti, co dnes míníme pod pojmem svatost atd.).

Může být, že tak autorka chtěla vytvořit další přemostění ke kapitole věnované duchovní interpretaci magisteria Jana Pavla II., ale úvod následující kapitoly tomu příliš nepomáhá, protože se věnuje analýze povahy encyklik jakožto magisteriálních textů a posléze interpretaci encykliky jako duchovního textu. Za nejslabší část celé dizertace považuji právě podkapitolu 3.1.2 *Meditation and Synergism*, která se pokouší objasnit, proč bychom texty encyklik Jana Pavla II. měli považovat za meditaci. Autorka si vypomáhá odkazem na katechismové vymezení pojmu meditace a odkazem na Aumannovu Spirituální teologii – není ovšem zcela jasně vyjádřen krok za krokem smysl, proč bychom měli tímto způsobem o papežských encyklikách uvažovat. Čeho tím chtěla autorka dosáhnout? Podobně to platí pro následující podkapitolu, podle mého názoru není explicitně a jasně řečeno, proč je třeba udělat ten který krok, jaký záměr tím autorka sleduje. Pokud by šlo o obhajobu použití encykliky v interpretaci spirituality Jana Pavla II., pak podle mého názoru vůbec nebylo třeba digrese k pojmu meditace, protože už předtím autorka dobře objasnila, že v každém případě (i pokud by encyklika byla spíše kolektivním dílem magisteria) text encykliky odráží spiritualitu papeže, který se pod něj podepsal).

V práci je ještě několik dalších nadbytečných odboček, které spíše odvádí od hlavního cíle (např. některé odstavce navracející se ke vztahu christologie a antropologie na s. 63, odkazy na slovníkové významy výrazu Boží království na s. 80, odkaz na Lva XIII. a jeho důraz na význam modlitby na s. 110 ad.) a několik míst, na nichž je velmi důležitý koncept či téma pojatý ne zcela dokončeným a propracovaným způsobem.

Týká se to například základního konceptu sjednocení s Bohem, který patří k jednomu ze základních motivů celé spirituální teologie – není možné ho vymezit na základě dvou slovníků, jde o mnohem komplexnější pojem, který musí každý autor, který píše práci v oboru spirituální teologie, dobře definovat, v jakém smyslu s ním bude pracovat (nejde jen o to, zda je použit výraz *unio*, ale jaký obsah nese). Podobně nelze znamení sjednocení s Bohem v Kristu redukovat na odkaz k lásce a radosti (srov. s. 66). Vzhledem k biografické linii první části práce by naopak velmi pomohlo rozpracovat více vlastní spirituálně-teologické téma transformativního účinku sjednocení s Kristem (mnohem více než odkaz na etymologii) a zdůraznit souvislost svatosti s běžným životem (jak to autorka naznačila např. na s. 84).

Velmi zdařilé je naopak pojednání o svatosti jako „osvobození od“, naopak v práci nevidíme tolik rozpracovanou dimenzi toho, k čemu osvobození a sjednocení s Kristem konkrétně vede, jak vypadá onen „more human word“, k němuž se směřuje (s.88). Bez připomínek ponechávám pátou, pneumatologickou kapitolu práce, ve které autorka výstižně shrnula základní aspekty svatosti podle textu *Dominum et vivificantem*.

Bez připomínek ponechávám také samotný závěr práce, ve kterém autorka shrnuje, k čemu ve svém bádání dospěla a v němž se snaží popsat, v čem je Jan Pavel II. ve svém pojetí svatosti jako následování Krista přínosem pro současnou spiritualitu.

V diskusi bych autorku dizertace poprosila o odpověď na následující otázky:

Mohla by autorka objasnit, co je obsahem biblického pojetí svatosti? Co to znamená „povolání ke svatosti“ v kontextu biblické zkušenosti?

Co to konkrétně znamená „být spojen s Kristem“? Jak se biblické chápání svatosti promítlo do teologie svatosti Jana Pavla II.?

Mohla by autorka stručně vyložit, jak se propsaly rysy onoho nového života ve spojení s Kristem a ve vztahu k Bohu Otci a Duchu svatému do života Jana Pavla II. a zejména do jeho čtyř analyzovaných encyklik?

Vzhledem k tomu, že pojetí svatosti jako následování Krista patří k typickým motivům křesťanské tradice a jejího chápání svatosti (od biblických dob po nauku Druhého Vatikána), jak autorka ve své práci ukázala, v čem je Jan Pavel II. ve své „teologii svatosti“ opravdu přínosný a inovativní?

V Praze 1.2. 2024

Doc. ThLic. Denisa Červenková, ThD.